МОЛИТВАТА ОТЧЕ НАШ

свещ. доц. д-р Стоян Чиликов

За модерния човек от нашия динамичен двадесет и първи век молитвата е нещо неразбираемо, чуждо, често пъти тайнствено и свързано с различни окултни или езотерични практики. Съвременният човек има нужда да се моли не по- малко от предците си отпреди сто, двеста или триста години, но не знае как и често „пие вода от замърсени извори“. Самите апостоли на Христос, въпреки че са живели с Богочовека, че са слушали от устата Му Неговите божествени слова и учение , че са виждали с очите си делата Му, чудесата и множеството изцеления, че Го виждали как се моли, въпреки всичко това самите те считали, че не знаят най-важното за човека, а именно молитвата и затова просят от Въплътеното Слово – Техния Учител, да ги научи да се молят, защото на молитва може да ни научи само Бог: „Господи научи ни да се молим“ (Лк. 11, 1), казват апостолите, и в отговор Господ Иисус Христос изрича молитвата „Отче наш“.

На молитвата може да ни научи единствено Самият Бог. Той я влага в сърцата ни, с които викаме към Него “авва, Отче“ (Римл. 8, 15). И същевременно молитвата, както казва Писанието, се дава на молещия се, на този, който се моли, който вика към Бога, който търси Бога (ср- 1Царст. 2, 9, по Септуагинта). Апостол евангелист Лука пише, че апостолите поискали Господ Иисус Христос да ги научи да се молят, след като Го видели как Той самият се моли (ср. Лк. 11, 1).

В църковната богуслужебна практика, както и изобщо в православната духовна традиция, всяка една молитва има своето предназначение да свърже човека с Бога, да го съедини с Него, да го постави пред лицето Божие и човек да вкуси плодовете от прякото и непосредствено общуване с Твореца на небето и земята. Молитвата е не само възхваляне на Пресветата Троица, но и просене, искане, умоляване за нашите различни потребности; тя е и покаяние, съжаляване за сгрешените неща в живота ни; и също така радост, упование и надежда; тя е предоставяне изцяло в ръцете Божии и пълно доверие в Бога, вяра, която води към любов. Всички тези компоненти или по- скоро основни християнски добродетели се съдържат и в Господнята молитва, която сама по себе си е уникална и в известен смисъл може да замести всяка една друга молитва, защото съдържа всичко в себе си.

Господнята молитва Отче наш е най-важната молитва, съдържаща се в Свещеното Писание (вж. Мат. 6, 9 – 13; Лк. 11, 2 - 4) . Наречена е така, защото е дадена на апостолите от Господ Иисус Христос. Тя съдържа в себе си обръщение към Бога и шест прошения. Завършва със славословие към пресветата Троица. В тази кратка молитва се съдържа есенцията и същността на християнската вяра и духовен живот. Тя не е образец за други молитви, защото е неподражаема, уникална по своето съдържание и дълбочина, затова е и

изключително често използвана в православния молитвен опит. В евангелието според Матей, Господнята молитва е по-добре разгърната и там присъства славословието към Троицата като завършек на молитвата. Отново в същото евангелие, преди Христос да ни даде Господнята молитва, ни дава основни напътствия за молитвата въобще - как, къде и защо трябва да се молим.

Обръщението в Господнята молитва:“Отче наш, Който си на небесата“.

Първата част на Господнята молитва, която условно можем да обособим до прошението:“насъщният ни хляб дай ни днес“, ни потапя в релацията Бог – свят и предимно се отнася за вечния живот. Втората част се състои предимно от разкриване на нуждите на християнина в света, които са поставени пред лицето Божие с вяра и надежда да бъдат разрешени или тя се отнася предимно до сегашния живот, според тълкуването на св. Августин Ипонски.

Цялата Господня молитва е обща молитва, Бог е наречен НАШ Отец; тя поставя християните заедно пред лицето Божие, в присъствието Божие. Това не изключва, разбира се, частната ѝ употреба, когато се молим насаме в стаичката на сърцето, за което говори малко преди това св. евангелист Матей (вж. Мат.6, 6). Дори когато се молим насаме с молитвата „Отче наш“, ние сме част от цялата съборна и апостолска църква, защото сме всички заедно Христови членове и Божии чеда. И затова обръщението в Господнята молитва е в множествено лице – наш Отец, наш Бог- всички ние заедно се молим и призоваваме Божието име.

Обръщението в Господнята молитва е към първото Лице на Пресветата Троица – Бог Отец, но в действителност молитвата има триадологична същност. Изразява единството на трите лица в Божествената Троица. В обръщението на молитвата християните призовават Бог Отец, в първото прошение казват да се свети Твоето име, с което се изразява вярата във второто Лице на Светата Троица - Бог Син (както е засвидетелствано в древния християнски извор „Учение на дванадесетте апостоли“ и в и други древни християнски паметници). В тълкуването на св. Максим Изповедник на второто прошение на Господнята молитва „да дойде Твоето царство“ се съдържа вярата на църквата, че с това прошение се призовава третото Лице на Пресветата Троица - Светият Дух, защото Той е, Който прави да дойде в сила царството Божие на земята - благодатта на Светия Дух е, която оживотворява, освещава и осветява всичко. В този смисъл, въпреки че молитвата е пряко адресирана към Бог Отец, в своята същност тя съдържа призоваването на трите Лица на Пресветата Троица: Отец, Син и Дух Светий. Казвайки „Отче наш“, ние се молим не само на Бог Отец, а на цялата Божествена Троица – едно Божество и една сила.

Богът на християните е Личност, но не е само личен Бог, Той е „наш Отец“ - всички сме негови чеда, всички сме Божии синове по благодатта и милостта на сътворяването ни и на осиновението ни. Той е наш Творец, защото ни е привел от небитие в битие и ние сме негови чеда. На второ място, Той е наш Отец по осиновение чрез Сина, Който е станал по естество подобен на нас човеците, приел е човешката плът и ни е направил по благодат „синове Божии“, затова можем да призоваваме Бога като наш Отец. Християните сме „синове

Божии чрез вярата в Христа Иисуса“, както казва апостолът на езичниците – св. апостол Павел (Гал. 3, 26). В едната свята, съборна и апостолска църква всеки един от християните разбира смисъла на това да си син Божи в едното тяло, в един организъм, глава на който е Христос.

В контекста на казаното дотук относно първата част от обръщението „Отче наш, се отнася и втората част „Който си на небесата“. Наричаме нашият Бог Отец небесен или Който е на небесата, защото небесата са Неговия престол, но той присъства навсякъде, защото е „навсякъде и всичко изпълва“ и преди всичко в сърцата и душите на тези, които Го призовават.

Първото прошение от Господнята молитва: „Да се свети Твоето име“ (Мат. 6, 9; Лк. 11, 2).

Всяка личност, всеки предмет, всичко, което съществува има своето име, с което е разпознаваемо в мисловния свят. То се разкрива в две измерения, които се допълват едно друго. Името дава възможност за призоваване, за обръщение и същевременно то е предпоставка за комуникация, за общение между личностите. През четвърти век Евномий неправилно мисли, че името ни дава същността на обекта или конкретно на личността, на която принадлежи. Името на човека или на Бога не ни разкриват тяхната същност – това какво представляват, какво са. При сътворението на света Бог позволява на Адам да даде имената на животните, за да го направи сътворец, без обаче с това да определя тяхната същност (това какво те представляват в действителност, което е достъпно само за Този, Който ги е сътворил). С даването на имена на животните в рая човекът ги прави призовими за себе си, с това той ги въвежда в своя човешки свят и те влизат в общуване с него, затова в рая животните са в хармония с човека и го слушат. В този смисъл „да се свети Твоето име“ от Господнята молитва е призоваване на Бога, влизане в общуване с Твореца на небето и земята.

Името на някого може да бъде поругавано, хулено или обратно – да бъде възхвалявано и освещавано, без това да определя самата същност на обекта. Първото прошение от Господнята молитва съдържа в себе си възхваляване и прославяне на Бога - „да се свети Твоето име“. Името на Бога и личността на Бога се светят чрез светия живот на християните: „да видят добрите ви дела и да прославят небесния ваш Отец“, казва Господ Иисус Христос. Светостта е присъща на Бога, на църквата, на светиите, на светите членове на едната свята, съборна и апостолска църква. Бог прославя, тези, които Го прославят, освещава и осветява тези, които Го търсят, които вярват в него и Му се молят, тогава става „дивен Бог в Своите светии“. Бог прославя тези, които Го търсят: „ще прославя тези, които Ме прославят“, казва Той (1Царст. 2, 30). Всяка една молитва в този смисъл изпълнява казаното за Господнята молитва: когато се молим на Бога, когато го прославяме, когато“светим името Му“, ние освещаваме и самите себе си или по- скоро Бог ни освещава, осветява, обожва, прави ни свои, прави ни синове Божии. Това освещаване на човека от Бога чрез призоваване на името Му се извършва в църквата, или по друг начин казано - чрез молитвата, чрез

молитвата, която изразява „вярата, която действа чрез любов“ (Гал. 5, 6). Обратно – името Божие не се свети сред хората когато не почитат Бога, когато учат за Него неправилно или когато „вярващите“водят неблагочестив, порочен живот, заради който „се хули името Божие“ сред тези, които не вярват в Бога. И в двата случая става дума за името Божие, не за самата същност на Бога. Прославяме името Божие и Неговата същност, като същевременно се осветяваме от Неговите сили, Неговата благодат или както казва св. Григорий Палама - от „Неговите енергии, чрез които Бог действа в света“. Разбира се, че ние с думите си не можем да освещаваме или да осветяваме Бога, това е немислимо, защото Бог не се нуждае от освещаване. Той е изворът на светостта, Подателят на светостта, чрез която се освещаваме ние, които вярваме в Неговото свято име, в Неговата сила и благодат. Ние християните, вярващите в Божествената Троица, се нуждаем от ежедневно, ежечастно осветяване и затова казваме често тази единствена по рода си молитва, дадена от Господ Иисус Христос. С нейното произнасяне, с просенето с вяра и прославянето на Бог се освещава самия човек, той свети името Божие и сам става свят, освещава се според Божието обещание и повеля: “Бъдете свети както Аз съм свят“ (Лев. 20, 7). Видението на св. пророк Исаия ни представя как серафимите на небесата възпяват Бога и Го прославят „като пеят, възкликват и възгласят“(вж. Златоустова литургия, Евхаристиен канон) трикратно: „свят, свят, свят е Господ Саваот, цяла земя е пълна с Негова слава“ (Ис. 6, 3). Според тълкуването на св. Йоан Златоуст, освещаването и осветяването на името на Отца е освещаване и осветяване на човека и света, когато вярващите в Божествената Троица имаме съвършенно любомъдрие и живеем така безукорно и неосъдително, че всеки, който ни вижда да възнася за това хвала на Бога: „сподоби ни, като че ли казва Той, да живеем така чисто, че чрез (заради) нас всички Тебе да славят“ (Тълк. Мат. Бес. 19, 4).

Второто прошение на Господнята молитва: „да дойде Твоето царство“ (Мат. 10; Лк. 11, 2).

В центъра на проповедта и учението на Господ Иисус Христос са спасението на човека и света и принадлежността им към царството Божие. Христос често говори с образи и притчи за това какво представлява царството Божие. То не е от тоя свят, от това време, а се реализира в пълнота във вечността, където ще се общува с Троичния Бог „лице в лице“. „Моето царство, казва Господ Иисус Христос, не е от този свят“ (Йн 18, 36). Тогава защо в евангелието според Лука Господ Иисус Христос започва служението си с призив към народа, че се е приближило до човека царството Божие и още „ царството Божие сред вас е“ (Лк. 17, 20 – 21)? Царството Божие или царството небесно е царството на славата на Възкръсналия Христос, живот на преобразения, нов и обожен човек в Христос и с Христос във вечността. Живот, който започва с тайнството Кръщение и продължавав в „бъдещия век“, който очакваме.

В това второ прошение от Господнята молитва, Господ Иисус Христос не

ни дава само някакъв есхатологичен призив, а по – скоро постоянно помнене и живеене с нетварния Бог в общуване с него в настъпващото Негово царство. Есхатологията, която е присъща за християните, не се съдържа само в този призив, който може да се разбира като призоваване за идване времето на Второто Христово пришествие, съда и Възкресението на всички, а по – скоро като приобщаване още тук и сега с вечността в лицето на нетварния Бог, чрез църквата , и с тайнствата.

Според някои изследователи, сред които и Йозеф Ратцингер, една от основните характеристики на царството Божие е господството, владичеството на Бога. В известен смисъл подобно е учението и на юдеизма за царството Божие, което се разбира като владичество на Бога, когато законите, дадени на евреите, получават все по-голямо значение и сила сред хората. Господ Иисус Христос в своето учение говори за царството Божие не само като за господство и владичество, а за царството Божие дошло в сила, за присъствието му сред нас, което е вкусване на вечността и обновяване на човека, преобразяване на тварите. Тварното се освещава от Божията сила и благодат с идването на Христос, със слизането на Духа, с живота на християните в църквата, отпечатвайки в себе си Божия образ, изобразявайки в себе си Христос. Според израза на св. апостол Павел, ние участваме в настъпващото царство Божие. „Благословено е царството на Отца и Сина и Светия Дух“, възвестява свещенослужителят започването на тайнствата и с това обозначава влизането на християните, на тези които присъстват (и общуват с Бога в църквата в този момент) в едно друго време и друго измерение, във вечността и в царството Божие. Тези, които светят Божието име или по-точно, чрез които се свети Божието име, те и ще бъдат участници в Божието царство, затова веднага след призива да се свети името Ти, се прибавя и да дойде царството Ти. Това означава и казаното от апостол Павел, че царството Божие не е храна и питие , а праведност (святост) и мир и радост в Светия дух (Римл. 14, 4).

Третото прошение от Господнята молитва: „да бъде волята Ти, както на небето, така и на земята“

Това трето прошение от молитвата „Отче наш“ е не само продължение на първите две прошения, но и кулминация на първата част от молитвата. „Да бъде волята Ти“- в тези четири думи се съдържа есенцията на православния духовен живот. На първо място е примерът, който имаме в лицето на Господ Иисус Христос – Въплътеното Слово Божие. Да бъде не моята воля, а Твоята, не както аз искам, а както Ти (срв. Мат 26, 39). В личността на Богочовека виждаме пример за това как човешката воля се покорява или по- скоро как „прегръща“ Божествената воля, как двете си взаимодействат, защото така трябва да се изпълни всяка правда за спасението на човека и света. Всеки човек, повече или по-малко, разбира Божията воля, Божият глас, когато говори в сърцето му чрез неговата съвест, но не всеки изпълнява волята Божия, не всеки бърза да върши благата воля Божия. Какво е волята Божия? Как тя се проявява? Това са въпроси, на които съвременният човек, чужд на християнската вяра, не може да

намери задоволителен отговор. Ако е иноверен ще свърже отговора на тези екзистенциални въпроси с трансцедентността на Бога, ако е атеист – с гласа на съвестта във всеки един от нас. Християнското учение съвсем не се ограничава само със съвестта като глас на Бог във всеки един от нас, това остава в Стария завет. С идването на Христос започва нова ера, ново откровение за познанието на Бога и преди всичко за усещането и разбирането на волята Му и изпълнението Й от страна на човека, т.е. не само да знаем волята Божия, но и да я вършим. „Старото премина , казва св. Апостол Павел, и всичко стана ново“ (2 Кор. 5, 17). Човекът има нужда не само да слуша съвестта си, но и да знае волята Божия и да я изпълнява, защото е кръстен в Христос, обновен в Христос, той е нова твар (2 Кор. 5, 17). В знанието на волята Божия има и послушание, както ще видим във втората част на прошението, което уточнява, че волята Божия трябва да бъде, както на небето така и на земята“. Христос не само знае волята Божия, но е и послушен във всичко на Отца, дори до приемането на смъртта („бидейки послушен дори до смърт и то смърт кръстна“, казва св. Апостол Павел (Филип. 2, 8). Човек има възможност да избира, както и Господ Иисус Христос, да се самоопредели със своята свободна воля какво и как да направи: дали да е с Бога и да върши Неговата воля или не. „Да бъде Твоята воля“ в Господнята молитва означава пълно доверие в Божията сила, надежда и упование в Неговата милваща десница и предаване изцяло на себе си в ръцете Божии; „да бъде Твоята воля“ означава взаимодействие на Божията воля с човешката свободна воля, синергия и послушание, а не противодействие; означава преодоляване на зависимостта от греха, изразен от апостол Павел по следния начин: „не доброто което искам правя, а злото което не искам него върша“ (Римл. 7, 8), като това преодоляване става с отдаване себе си на Бога - „да бъде Твоята воля“ в целия ми живот, във всеки миг от моето съществуване. В този смисъл трябва да разбираме и втората част от прошението: „да бъде Твоята воля, както на небето, така и на земята“- да бъде Твоята воля, във всички, във всичко и винаги. И както при освещаването на Божието име от християните и идването на Божието царство и участието в него самите вярващи допринасят за това със свободната си воля и действия, така и, за да бъде Божията воля, както на небето, така и на земята, те са тези, чрез които се осъществява това - християните са средство и начин за проявление на Божията воля в света, за освещаването на Божието име, на творението, на света и вкусването на царството на славата. В този смисъл „да бъде волята ти, както на небето, така и на земята“, не е само молитва, то е стремеж за живот в Христос чрез предаване изцяло в Неговите ръце и вършене на Неговата воля. Вършенето на волята Божия за вярващите е в един образен смисъл „насъщния хляб“, за който се молим Бог да ни дава да го имаме всеки ден, то е стремежа на вярващата душа за единство с Бога чрез вършенето на Неговата свята воля, което ни въвежда в царството Небесно. Така разбира и св. Йоан Тоболски волята Божия: както слънчогледът гледа непрекъснато към слънцето и се извърта винаги в посока към него, така и човешката душа трябва да „гледа“ непрекъснато към Бога, да го следва и да върши Неговата воля.

Макар и адресирана към Бог и отправена още в самото начало в първо

лице множествено число - „Отче **наш“,** прави впечатление, че в Господнята молитва прошенията са в безлична форма: „ да се свети името ти“, „ да дойде царството Ти“, „да бъде волята Ти“... По този начин отново в този, който изговаря тази молитва, в този който се моли и живее с нея, се затвърждава усещането за участието му в богообщението, във вършенето на волята Божия със съдействието на човека. Спасението на човека е свързано с вършенето на Божията воля в живота му и този процес е двустранен, както показват прошенията в молитвата - човек има нужда от Бога и Бог от човека в делото на правдата, в осъществяването на царството Божие, защото както човек не може без Божията помощ да върши добро, така и Бог не може да извършва доброто в човека, ако той не иска това.

В Синайския кодекс (4в.), както и в някои други древни ръкописи, словоредът на текста на това прошение е различен; там четем „да бъде волята Ти и на земята, както и на небето“. Свети Августин Ипонски, един от отците на църквата през четвърти век, разбира това в смисъл, че волята Божия се изпълнява във всички и в добрите, и в лошите, и за праведни, и за неправедни, но така, че те да се обърнат към Бога (Августин Ипонски, За проповедта на планината 2, 6, 22). Във всички случаи това прошение ни подготвя и поставя в предаване на волята Божия тук, сега и във вечността, „за да бъде Бог всичко у всички“, според израза на св. апостол Павел (1 Кор. 15, 28).

Четвъртото прошение на Господнята молитва: „насъщният ни хляб дай ни днес“

С това прошение започва втората част на Господнята молитва, която акцентира повече върху нуждите които човек представя пред Божието лице, доката първата част е отнесена предимно към Бог и Неговото възхваляване.

Христос в евангелията много често говори за хляба, като използва различни примери с различно значение. Дори когато говори за хляба предимно в преносния му смисъл, той отново се откроява в две главни измерения. На първо място, като „живият хляб слязъл от небето“ - Въплътеното Слово Божие, Което дава живота Си, за да живеем ние, евхаристийният хляб, който всеки който не го яде няма да има живот вечен (Йн. 6, 53 – 54). И на второ място, като учението на Христос - „всяко слово, което излиза от Божиите уста“ (срв. Мат. 4, 4) и чрез което живее човек. Последният случай, за който говори Господ Иисус Христос в евангелието според Матей не противопоставя духовното на материалното, а по- скоро подчертава приоритета на учението на Христос над физическите потребности на човека във връзка с храната.

В богослужебния опит на новозаветната общност отново имаме различна употреба на хляба. Той е принасян от евхаристийната общност за безкръвната жертва, с която всички вярващи в Христос се причастяват, и на второ място се използва в неговата тривиална употреба - за подкрепа на телесните нужди, в спомен на чудесното нахранване от Господ Исус Христос на пет хиляди души. Това е богослужебното последование на петохлебието. Тези два примера от литургичния опит на църквата ни показват от една страна приемствеността и

връзката на литургичната практика с библейските извори, и от друга страна употребата на хляба в православната църковна традиция. Във връзка с евхаристийното значение на хляба стои и молитвата „Отче наш“, която казваме преди причастието на народа Божий с тялото и кръвта на Господ Иисус Христос по време на Божествената Литургия. В този смисъл, виждаме как прошението за насъщния хляб може да се разбира различно.

Тълкуването и разбирането на „насъщния хляб“ в четвъртото прошение от Господнята молитва има предимно две измерения. На първо място, насъщният хляб, който просим е това, от което имаме нужда в нашия живот, всичко, от което един човек се нуждае за своето битие. Изразът,“ epiousios”, който е употребен със значение на насъщен в Господнята молитва е уникален и не се среща другаде нито в библейските текстове, нито в древногръцката класическа литература. Големият църковен писател и богослов -Ориген, който е един от най- добрите познавачи на гръцкия език през трети век, свидетелства, че думата „epiousios”, не съществува в гръцкия език и е създадена специално от евангелистите. Защо те, обаче, ще създават нова дума без нужда? Или с каква цел правят това? Смисълът на тяхното „нововъведение“ се разбира от тълкуването на отците на църквата на Господнята молитва, които предават на „epiousios” евхаристийно значение. Тялото и кръвта на нашият Господ Иисус Христос са тези, от които имаме нужда днес, те са нашият „насъщен хляб“. Това се разбира и от литургичната употреба на Господнята молитва, която е казвана като предпричастна молитва от народа Божий преди вкусването на тялото и кръвта на Христос. Св. Киприан Картагенски, който подобно на останалите отци от църквата, разбира евхаристийно Господнята молитва, обобщава и двете значения относно „насъщния хляб“. Той казва, че може да се разбира и в двата смисъла – и в духовен, и в обикновен; и като евхаристията, която имаме нужда да вкусваме всеки ден, и като всичко, което ни е необходимо в нашия живот. Христос е нашият хляб, казва той, и ние ежедневно се молим да ни дава този хляб и пребивавайки в Христос и ежедневно, приемайки Неговата Евхаристия като храна за спасението, да не бъдем, поради някакъв тежък грях, отлъчени (лишени) от Приобщението (с Христос) и лишени от небесния хляб, да не се отделим (да не отпаднем) от тялото Христово (Киприан Картагенски, За Господнята молитва 18). Смисълът на Киприановите думи е ясен: молим се в Господнята молитва за насъщния хляб, който е тялото и кръвта Христови, защото те ни освещават ежедневно и са храна за спасението, те ни правят едно с Христос; св. Киприан Картагенски казва ясно каква е възможната причина християните да се лишават от Христовите дарове – това е тежкото прегрешение, тогава ние отпадаме от Христос, лишени сме от Христос и сме отпаднали от общението с Него.

Петото прошение на Господнята молитва: “и прости ни дълговете, както и ние прощаваме на нашите длъжници“

Темата за греха, покаянието и прошката е основна в учението на Господ Иисус Христос.

Падението на прародителите в рая и Въплъщението на Сина Божий, който още преди падналия човек да каже „прости, съгреших“ тича насреща му с отворени обятия подобно на бащата от притчата с блудния син (ср. Лк. 15, 11 – 32), самопожертвуването на Сина Божий, Който със Своята кръстна смърт лекува болното и изпонаранено от греха човешко естество, са според много от църковните отци следствие от огромната любов и милосърдие, с които Любящият своите чеда Бог идва в света, за да освободи човека от греха. Апостол Павел и някои от отците на църквата описват жертвата на Христос, използвайки юридическа терминология, като дълг, който трябва да се плати. В Господнята молитва, както и на много места в евангелията, отново се говори за дълг, с което се цели да се покаже нашата морална обвързаност с Бога. В евангелието според св. апостол евангелист Матей Христос разказва притчата за немилостивия слуга (служител), който не пожелал да опрости минималния паричен дълг на негов длъжник, въпреки че неговият господар му опростил огромния дълг, който имал към него след като му се примолил. В този сюжет (ситуация), като че ли се намира всеки един от молещите се с Господнята молитва: възможно ли е ние да не умеем да простим, когато сме видели толкова много милости от Бога, когато самите ние всекидневно прегрешаваме и се нуждаем от Божията милост. Колкото повече човек прощава, учи се на милосърдие, толкова повече Бог не само му прощава, но и го милва според Божието обещание, че са блажени милостивите, защото те ще бъдат помилвани (Мат. 5, 8). Когато Христос ни приканя да се примиряваме с брата, който има нещо против нас, преди да принесем дара си на жертвеника, изисква от нас или по-скоро ни насочва, както майка детето си, към прошка, към милосърдие, покаяние, любов. Когато се научим да прощаваме, тогава се учим да обичаме. По това вече се уподобяваме на Милостивия наш Отец, Който „праведния обича, а грешния милва“. Прошката и покаянието са нашия завет, даден ни от Бога, с който Той ни обещава да бъдем в царството Му. Св. Августин Ипонски нарича прошката още и договор между Бога и човека, „защото ако простите на човеците съгрешенията им, и на вас ще прости Небесния ви Отец, ако не простите на човеците прегрешенията им, и вашият Отец няма да прости съгрешенията ви“ (Срв. Св. Августин Ипонски, За проповедта на планината 2, 11, 39). Това съдържание на прошението изпълва целият ни християнски живот; когато съгрешим да можем да кажем „прости“ и преди това сами да дадем прошка. Това е основното в заповедта за любовта към Бога и ближния. Първо да простиш и след това да възлюбиш. Първо да се научиш да прощаваш и да обичаш тези, които са ни близки, и след това тези, които ни ненавиждат, които ни мразят и враждуват против нас. Тогава не само изличаваме злопаметността в сърцата си, но и, според свидетелството на св. Йоан Златоуст, „Бог ни научава да любомъдърствуваме за неизреченото Божие човеколюбие“ (св. Йоан Златоуст, Тълк. Мат. Бес. 19, 5).

Шестото прошение в Господнята молитва: „не ни въвеждай в изкушение, но избави ни от лукавия“

Повечето от гръцките отци на църквата разглеждат шест прошения в молитвата „Отче наш“. Латинските отци на църквата разглеждат седем прошения, като разделят на две шестата молба. Във Вулгата (латинския превод) последното прошение е преведено „избави ни от злото“, което звучи различно от превода на Седемдесетте, използван в православната традиция. Всъщност, последното прошение, дори и да се състои от две части, те са неразривно свързани и образуват едно цяло.

В първата част на последното прошение се молим Бог да не ни въвежда в изкушение. Защо е казано така и как да го разбираме, след като Писанието категорично казва, че „Бог се от зло не изкушава, а и Сам не изкушава никого“ (Иак. 1, 13)? В библейската свещена история са посочени много примери как дяволът е този, който изкушава човека и се опитва да го вкара в грях. Бог допуска изкушенията за човека, защото те го правят опитен във вярата, според израза на св. апостол Петър. Св. пророк Давид, праведния Йосиф, св. пророк Даниил и тримата момци с него, праведният Иов, при всички тях Бог допуска изкушенията, чрез които те израстват във вярата. Дяволът иска чрез изкушенията да покаже слабостта и греховността на Божието създание – човека, но тези праведни мъже обръщат злото на добро (срв. Римл. 12, 21) и израстват във вярата посредством изпитанията, като показват как „силата Божия се в немощ напълно проявява“, като показват достойнствата на човека създаден по Божий образ - как чрез вяра в Бога преодоляват изпитанията и изкушенията от дявола. Господ Иисус Христос, преди да излезе на служение, също е изкушаван от дявола. На второто изкушение, което му представя съблазнителят – да се хвърли от храмовата стреха, Господ отвръща :“няма да изкусиш Господа Бога Твоего“ (Мат. 4, 7). Първото изкушение е отново за хляба или за нашите насъщни нужди, третото изкушение е за властта и царството. Под една различна форма и трите изкушения, през които е минал нашият Спасител, се съдържат в Господнята молитва. Тези три изкушения християните, които изобразяваме образа Божий в себе си, трябва да преодоляваме многократно в пътя си към уподобяването на Бога. Точно затова и молитвата, въпреки че е адресирана към Бога и се молим „не ни въвеждай, Боже, в изкушение“ (което не можем да понесем), завършва с призив Бог да ни избави от причината за злото в света, от този, който ни изкушава и съблазнява към греха – избави ни от лукавия. Не просто от злото, както е в западната традиция, а от дявола- от този, който причинява злото, който е злото, който ни въвежда в изкушения и привлича към греха. И той е личност, реална, така, както е реален Бог. Затова се молим Бог да не допуска да бъдем въвлечени в изкушения от дявола, а да ни избави от него.

Славословие:Защото Твое е царството, силата и славата вовеки. Амин.

Славословието е естествен завършек на Господнята молитва. В древните ръкописи го няма, появява се по- късно през втори, трети век, но остава в текста на Господнята молитва, защото с него се потвърждава и запечатва всичко, което е казано чрез словата на прошенията. Направи всичко това, Господи, защото всичко е в Твоите ръце, „защото Твое е царството, силата и славата през всички

векове . Амин“.